

חדשות החוץ תורמות לא פחות לתחושת ייאוש ודיכאון, מאשר תורמות הזוועות מביט, שהתקשורת מגישה לנו בכל יום באצטלה דרמטית, אם לא היסטורית. מהומות ורציחות על רקע דתי-לאומי בקשמיר; מהומות ורציחות בדרום אפריקה, על רקע שבטי-פוליטי; מהומות ורציחות בדרום מקסיקו, בטימור בדרום מזרח אסיה; בכורדיסטן, בבוסניה. אלו הן החברות להן אנו מתאמצים להידמות. זו הרמה שלנו. הטלוויזיה והרדיו מאוד פתוחים, מאוד דמוקרטיים. הם פונים ישר אל האיש הקטן, אל האיש מן הרחוב ושואלים אותו, מה דעתו על התרחשות זוועתית זו או אחרת. והאיש הקטן אומר את רחשי לבו: הרגו בהם! והפוליטיקאים קשובים. הם מתרגמים את זה לשפת הז'רגון הפוליטי - לא לוותר, לדכא, אדמה חרוכה!

האם פעם העיז מגיש חדשות או מראיין לשאל את 'הרחוב', אם במציאות כזו הוא אינו קוצר את מה שזרע? שאין אנו אלא חלק מתרבות 'העולם השלישי' 'העולם המתפתח', כשמצויים עלינו לומר ה- politically correct בינינו, 'ארצות מתפתחות', שההתפתחות מהן והלאה עוד לזמן רב? אם ארצות אלו הן הגם, האידיאל של הרחוב שלנו והתקשורת מקרינה את השקפותיו בלהט, כסרט פורנוגרפי, למה יש לצפות?

הארץ: מונה ג'ברין נגד אמנון רובינשטיין (תום שגב 20.5.1994)

איני מניח שתום שגב תמים; קשה לי להניח שאינו יודע שאין מדובר פה על חופש הדת. הניסיון להחזיר מנהגים איסלאמיים לחיים הציבוריים אינו תופעה חדשה. ניסיון מעין זה נעשה לפני כשנתיים בצרפת. שם התחילו פונדמנטליסטים ערבים צפון-אפריקאים לשלוח את ילדותיהן בלבוש מסורתי לבית הספר וכשהדבר לא ניתן להם ניסו לעורר פולמוס ציבורי. הציבור הצרפתי, שחילונית החינוך בראש מעייניו, לא ראה בדחיית ניסיון ההתערבות הגס של הערבים פגיעה בזכויות האזרח.

גם כאן קיים מאבק איסלאמי פונדמנטליסטי נגד החינוך הנוצרי במגזר הערבי. אני בודאי תומך בחינוך חילוני פלורליסטי, אבל מאחר ומדינת ישראל החליטה לקיים רשתות חינוך דתי, מה ההגיון לתביעה, להפוך דווקא את החינוך הדתי לפלורליסטי?

שר החינוך ובתי המשפט היו צריכים מראש לסרב לדון בסוגיה הזאת, שאינה אלא תמרון שקוף להשתלטות על החינוך הערבי. אין כל מקום להשוואה למשפטים דומים בחו"ל - אם כי, בינינו לבין עצמנו, בארץ חבישת כיפה היא לפעמים יותר ביטוי פוליטי מאשר דתי.

" רואים עולם" - ערוץ 1 בטלוויזיה, מוצ"ש 23.7.1994 (Ich bin ein Berliner!)

בסוף שנות העשרים הופיע בגרמניה ספר, פרי עטו של עורך דין יהודי ברלינאי, א. לנדסברגר "Berlin ohne Juden", "ברלין ללא יהודים". לנדסברגר היה נציג מובהק של שכבת 'אפסים' יהודים בני תקופתם, שהאמינו באמונה שלמה שבלעדיהם לגרמניה אין תקומה. הספר מתאר מצב, בו כוחות אנטי יהודיים זוכים ברוב פרלמנטרי, שמאפשר להם לגרש את כל היהודים מגרמניה ומברלין. את היהודים הפליטים קולטות בזרועות פתוחות ארצות מערב אירופה (קליטת יהודים בארץ ישראל נלקחה בחשבון רק במקרים חריגים (!) ולא הייתה נחוצה במקרה שלנו, תודה לאל). גרמניה, ובראשה ברלין, ללא יהודים מתדרדרות מהר כלכלית וחברתית. ברלין חרבה, אמנות ומדע מזירות את רגליהן ופשע וזנות משתלטים. בסבל ובצרה מתעורר העם הגרמני וזוכר את היהודים, שהעדרם גרם להתדרדרות המדינה. הגרמנים לובשים עוז ומסלקים את צוריהם. השיבה המיידית של היהודים היא צו השעה: כל היהודים חוזרים, איש לא נותר מאחור. עם חזרתם הביתה דובר רק על Pflichterfüllung החובה כלפי המולדת. No hard feelings - מסך.

נזכרתי בספר זה, כשדוד ויצטום גילה ומצא זמן שיזור להדגים לנו מנהג, שקיים כבר יותר מ-20 שנה: עיריית ברלין מזמינה יהודים, ילידי/ות העיר, לרוב ישראלים, לבקר ולהתארח בה על חשבונה לימים מספר. הפרויקט רכש לעצמו פופולאריות עצומה בין יוצאי-ברלין בארצנו; הבקשות להזמנות נערמות ותור הממתנים משתרע על שנים. גם הצאצאים זכאים להזמנה.

המרוואיינים על רקע Bahnhof Alexanderplatz היו אמביוולנטים למדי. קצת נבוכים, לא יכלו להסביר, בעיקר לא לעצמם, מה מעשיהם כאן ומה בעצם משך אותם לקבל את ההזמנה. אחד ראה עצמו כ"ברלינאי מאז ומתמיד"; אישה בת 50 טענה, שחסרה לה "אווירת הפרגמון" (המוזיאון הארכיאולוגי הגדול), בה היא גדלה. כיצד הצליחה לגדול באווירה של אמנות ומדע בברלין ולהיות רק בת 50 בשנה 1994 - סוד זה לא גילתה לנו. היה עוד מי שחיפש שורשים ב-Oranienburgerstrasse עם בית הכנסת הגדול המשוחזר ברקע. הוא לא הצביע על הידוע לכל - שהרחוב הפך לאזור פנסים אדומים עם בית הכנסת כאטרקציה לתיירים.

"Ich bin ein Berliner" יכול היה להכריז רק ג'ון קנדי, מבלי לעורר חיוך קל בקהל הגרמני. מפי יהודי הכרזה זו צורמת, אין לה תהודה. להכיר ביהודי כאזרח שווה זכויות - כן, ללא הסתייגויות. לראות בו אחד "משלנו" - לעולם לא! זו אירופה, לא ארה"ב, שאינה אומה אלא ארץ הגירה של קבוצות אתניות. המדינות הלאומיות האירופיות, שהתגבשו בחלקן כבר במאה ה-17 במתכונתן הפוליטית והחברתית הנוכחית, שמרו בקנאות על זהותן האתנית ודתית, שליהודי בקרבן אין זריסת רגל מבחינה חברתית ורגשית. הדבר לא השתנה גם בתקופת הליבראליזם במאה ה-19 ובזדאי לא בעידן המתחים הלאומיים שזיעזעו את אירופה עד לאמצע המאה ה-20. יהודי אירופה נכחדו - אך היהודי כסמל, שאין לו מקום בחברה האתנית האירופית, נשאר.

לכן ההזמנה ליהודים, תושבי ברלין לשעבר, לבקר בה (Berlin ist eine Reise wert) כתיירים, בעלי כרטיס טיסה הלוך ושוב. הפרזה מצידי? ייתכן. הרי גרמניה מנסה להקים לעצמה מחדש מנג'רי של יהודי חסות ע"י פיתוי יהודים מרוסיה להשתקע בה בתנאים של תמיכה כלכלית מפליגה, למעשה במשכורת מלאה. יכול להיות שבלי היהודי זה לא הולך בגרמניה, באירופה, בלי מתנגד טבעי אי אפשר לאורך הזמן לבנות תנועות מחאה לוחמות, כמה זמן אפשר להצית טורקים? לכן מומלץ לבנות מחדש יהדות שכעבור כמה דורות תהפוך ליהדות גרמנית; גם בעבר יהודי גרמניה באו מרוסיה. על שום מה צריך היה, איפוא, להקריב את קהילת היהודים הקיימת לישות הגרמנית הטבטונית הקדומה המאוּימת? הרהורים - אין בכוחו השכל הישר להתיר את סבך השאלות הנשאלות.

לכן ה-Ehrenwache הופך לאנדרטת זיכרון לקורבנות המלחמה, שיכולה כן או לא לכלול גם את היהודים. לכן פני הגרמנים לעתיד, לשיכתוב הנאראטיב המתאים להיסטוריה החדשה שלה.